

הסיפור של הכסף בישראל מאז ועד היום

מערך שיעור בנק ישראל על התפתחות הכסף
ועל השטרות החדשים של ישראל

רקע:

לשיעור זה שני חלקים הניתנים ללימוד כיחידה אחת אך כל אחד מהם גם עומד בזכות עצמו. בחלק א' של השיעור נלמד את התלמידים על חשיבות הכסף ועל התפתחותו כולל סחר חליפין. נעמוד על משמעות הכסף כאחד מסמלי הריבונות והעצמאות של מדינה, נסקור את ההיסטוריה של הכסף בארץ ישראל ואת הזיקה שבין עיצוב המטבעות של ימינו לעיצוב המטבעות היהודיים הקדומים כסמל לחידוש הריבונות היהודית בארץ ישראל. בחלקו השני של השיעור נציג בפני התלמידים את סדרת השטרות החדשה של ישראל, בדגש על שטר ה-200 ש, נכיר להם את הדמויות המופיעות על השטרות החדשים ונלמד על סימני הביטחון המשולבים בשטרות ועל חשיבותם. אופי השיעור: פעילות כיתה ודיון, התנסות חווייתית, צפייה בסרטונים ובמצגת.

מטרות:

חלק א'

- התלמידים יכירו את ההיסטוריה של התפתחות הכסף;
- התלמידים ילמדו כי כסף הוא אחד מסמלי הריבונות של המדינה והנפקתו נעשית רק ע"י השלטונות;
- התלמידים יבינו את אופן השימוש בכסף כאמצעי תשלום ואת תפקידו כמנוף לפיתוח מוצרים לתועלת האנושות;
- התלמידים יעמדו על העובדה כי מטבעות המדינה שלנו מעוצבים ברוח המטבעות היהודיים הקדומים, ומסמלים רצף והמשכיות בכמיהה היהודית לארץ ישראל
- התלמידים יתנסו בסחר חליפין

חלק ב'

- התלמידים יכירו את המטבעות והשטרות הקיימים כיום בישראל;
- התלמידים יכירו את הדמויות המופיעות על השטרות ואת פועלן;
- התלמידים יכירו את סימני הביטחון בשטרות הסדרה החדשה, ידעו כיצד להשתמש בהם ויעמדו על העובדה ששטר מזויף לא יוחלף על ידי המדינה

עזרים:

1. מחשב נייד
2. ברקו, מסך ורמקולים
3. שטרות מהסדרה החדשה בפורמט מונופול (נספח)
4. מצגת וסרטונים

הכנות מקדימות: (עבור חלק א' של השיעור)

- בקשו ממחצית מהתלמידים להביא פירות ומהמחצית השנייה להביא חטיפים. (הביאו צלחות חד פעמיות וכלים מתאימים לחלוקה שווה של הפירות והחטיפים לתלמידים בסוף השיעור)
- הדפיסו את גיליונות השטרות (שבנספח).
- קראו את המידע המופיע במסמך לשם הרחבת ידיעותיכם

משך הפעילות:

- חלק א' - 30 דקות
- חלק ב' - 30 דקות

חלק א'

הערות ודגשים	פעילות תלמיד	פעילות מורה	מה עושים?	
שקף 1 – קישור: סרטון באתר בריינפופ ישראל לצפות עד דקה 2:12 או: קישור לסרטון מרכז המבקרים http://is.gd/Uzh9Xa לצפות עד דקה 2:46	צפייה בסרט	תלמידי ב'-ג': צפייה בסרטון באתר "בריינפופ" - תום ומובי לומדים על סחר חליפין והתפתחות הכסף תלמידי ד'-ו': צפייה בסרטון מרכז המבקרים של בנק ישראל על סחר חליפין והתפתחות הכסף	סרטון	1
תשובות אפשריות: החלפת קלפים או משחקי מחשב/ ההורים מחליפים מוצרים דרך אתרים באינטרנט ועוד...	תלמידים מקשיבים ועונים	כפי שראינו, פעם לא היה צריך כסף, המסחר התנהל בשיטה של סחר חליפין. כל אחד גידל את האוכל שלו (שעורה, למשל) ואם הוא רצה ביצים, הוא היה הולך לשכן עם התרנגולת, ומחליף סחורה בסחורה. ניתן לציין שלפני הכסף היו משתמשים גם בצדפים כאמצעי תשלום (הם עמידים). יתרונות תשלום בכסף במקום סחר חליפין: 1. סחורה מתקלקלת; כסף לא. 2. כסף ניתן להחליף בכל מוצר; בסחורה זה לא ניתן. 3. כסף ניתן לחלק; מוצרים	הסבר ושאלה	2

		רבים לא ניתן לחלק (טלפון סלולרי לא ניתן לחלק; שקל ניתן לחלק) האם יש/אתם מכירים פעילות סחר חליפין שאתם או ההורים שלכם עושים כיום?		
הנחו אותם להשאיר את החטיפים סגורים ולהמתין לסוף השיעור	תלמידים מבצעים החלפה בכיתה	הציגו את המשימה: עכשיו כל ילד יהפוך לסוחר וינסה לבצע החלפה של הפרי או החטיף שהביא עם ילד אחר.	פעילות סחר חליפין – כ 10 דק'	פעילות סחר חליפין – כ 10 דק'
קישור בריינפופ כיתות ב'-ג': סרטון באתר בריינפופ ישראל לצפות מדקה 2:12 קישור לסרטון ד'-ו': http://is.gd/Uzh9Xa לצפות מדקה 2:46	צפייה בהמשך סרט	זוכרים את הבעיה שהופיעה בקטע האחרון בסרט בו צפינו? גם לתשלום באמצעות מתכות היו הרבה חסרונות (אפשר לתת לתלמידים לענות). בואו נראה מה קרה בהמשך	המשך צפייה בסרטון	3
שקף 2- הדגימו שימושים שונים לתשלום: בקניון - אנחנו משלמים עבור בגדים, בסופר עבור מעדן וכו' חשוב להדגיש: לכסף יש ערך רק כי החברה הסכימה עליו. מלבד עובדה זו לכסף עצמו אין כל ערך פיזי	תלמידים עונים ומקשיבים	מהו כסף ולמה בכלל אנחנו צריכים אותו? תשובות: • כסף הוא אמצעי מקובל לתשלום. לדוגמא, עובדים מקבלים כסף תמורת עבודתם. תמורת הכסף שאנחנו משלמים בסופר נקבל מוצרים שונים וכדומה. • כסף יכול לשמש כמנוף	שאלה	4

		ליצירת מוצרים לתועלת האנושות. למשל, בשל מחסור במים מתוקים, הלוואה שניתנה ליזם אפשרה לו להתפיל מים ממי האוקיינוסים.		
שקף 3 - הצגת מטבעות עתיקים	צפייה במצגת	בממלכת לידיה הקדומה התחילו במאה השביעית לפני הספירה לייצר מטבעות שמשקלם וגודלם קבועים וידועים מראש. בהמשך בני המקום חרטו עליהם ספרות, דמויות וסמלים מוסכמים שסימלו את ערכם הכספי ושליטי המדינות, שראו כי טוב, הטביעו את דמויותיהם על המטבעות.	הסבר	5
שקף 4 - הצגת מטבעות מתקופת החשמונאים	צפייה במצגת	וכאן אנחנו מתחברים לכסף בארץ ישראל ולקשר של הכסף לחג החנוכה. מטבעות הוטבעו בארץ ישראל החל מהמאה הרביעית לפני הספירה. כשהחשמונאים השתחררו מהכיבוש היווני במאה השנייה לפני הספירה וטיהרו את בית המקדש, הם לא רצו להשתמש במטבעות הזרים, אלא ייצרו מטבעות משלהם (על מנת לסמל עצמאות יהודית). על	הסבר	6
לסיכום חלק א' הקרנת קטע משוסטר ושוסטר https://youtu.be/s2d7jWwqGZc				

		המטבעות נהגו לכתוב בכתב עברי קדום בו השתמשו בימי בית ראשון.		
--	--	---	--	--

חלק ב'

הערות ודגשים	פעילות תלמיד	פעילות מורה	מה עושים?	
<p>המושג "שקל כסף" מוזכר בתנ"ך כמה פעמים, ברובן כמידת משקל למתכת הכסף למשל: סיפור קניית מערת המכפלה, סיפור חנוכת המשכן, מצוות מחצית השקל, מצוות פדיון הבן ועוד, אולם השקל מוזכר גם כמידה לשקילת מזון: ומאכלך אשר תאכלנו במשקול עשרים שקל ליום (יחזקאל).</p>	<p>תלמידים עונים</p> <p>יתכן שהתלמידים לא ידעו את התשובה במלואה אבל כן ידעו ששקל מופיע במקורות שלנו</p>	<p>רבים בוודאי יודעים ששמו של המטבע הישראלי הוא שקל חדש.</p> <p>מה המשמעות של המילה שקל, איך זה מתקשר לכסף ומדוע המטבע שלנו נקרא כך?</p> <p>במשנה ובתלמוד מופיע השקל יחד עם שמות מטבעות אחרים (דינר, סלע ועוד) שהיו נהוגים באותה תקופה.</p> <p>ב-1969 קיבלה הכנסת חוק של הקובע כי שמו של המטבע הישראלי הוא "שקל".</p>	<p>הסבר</p> <p>שקל – רקע כללי</p>	1

בנק ישראל
מחלקת המטבע

		בשנת 1980 הלירה הישראלית הומרה בשקל (10 לירה = 1 שקל). בשנת 1985 הוחלף השקל בשקל חדש, (1,000 שקלים = 1 שקל חדש).		
תשובות: בישראל 6 עריכי מטבעות: 10 אג', 1/2 ש, 1 ש, 2 ש, 5 ש, ח ו- 10 ש. ו- 4 עריכי שטרות: 20, 50, 100 ו- 200 ש. לאחר מתן זמן תשובות לילדים, הצג את שקף 7	תלמידים עונים	אילו שטרות ומטבעות ישראלים אתם מכירים כיום?	שאלה	2
תשובות אפשריות: דמויות, שירים, סכומים, סימני ביטחון וכו' • אפשר לציין שבסדרת השטרות החדשה יש יצוג שווה לגברים ולנשים. • אפשר לציין כי בסדרה החדשה, בניגוד לעבר אז הופיעו בעיקר פוליטיקאים ומדינאים על השטרות, יופיעו רק אנשי רוח (סדרת המשוררים). לאחר התשובות – הצגת שקף 8	תלמידים עונים	מהם המאפיינים של שטרות הכסף? אילו סימנים מופיעים עליהם? אמרנו שהכסף הוא סמל ריבונות: בהתאם: • בעיצוב המטבעות בישראל נשמרה המסורת של נטילת דגמים ממטבעות יהודיים עתיקים ומפריטים יהודיים עתיקים אחרים כחותמות ותבליטים. • בשטרות הכסף משולבים סמלים של העם והמדינה	שאלה	3

		(כיום סמל המנורה המשולב בשטר החדש, בסדרה הקודמת סמל מגן דוד).		
הצגת שקף 9 - "שטר 200 השקלים החדש - סימני ביטחון בולטים"	תלמידים מקשיבים	<p>כיוון שלכסף יש ערך רב בייחס לעלות הייצור שלו, תופעת זיופי המטבעות והשטרות קיימת מיום המצאת המטבע.</p> <p>זיוף כסף הוא בעיה חברתית והוא מהווה פשע. מי שמקבל לידיו שטר מזויף נפגע שכן אין לו אפשרות להחליפו והוא סובל מהפסד בגובה ערך השטר המזויף שנשאר בידיו.</p> <p>כדי להקשות על זיוף הכסף משולבים בשטרות הכסף של מדינת ישראל סימני ביטחון רבים ומגוונים.</p> <p>סימני הביטחון נחלקים לכאלו שניתן לראותם, כאלו שניתן לגעת בהם וכאלו שניתן לגלותם בעת הטיה של השטר.</p> <p>בנוסף, כדי להקשות על זיוף הכסף יש הנוהגים להחליף את שטרות הכסף של המדינה וסימני הביטחון שבהם אחת למספר</p>		4

		שנים.		
הצגת הסרט מתוך שקף 10 - http://www.newbanknotes.org.il / קישור לסרט באתר בנק ישראל.	תלמידים צופים	נצפה בסרט המלמד על השטרות החדשים ועל סימני הביטחון המשולבים בשטרות החדשים.		5
	תלמידים ממששים את השטרות	העבירו שטר חדש של 50 ושטר חדש של 200 בין התלמידים, ואפשרו להם לזהות את סימני הביטחון	הדגמה	6
פיתחו את המצגת בשקף 12 המציג את השטר החדש.	צפייה במצגת	על השטר בעריך 200 שקלים מופיעה דמותו של נתן אלתרמן, משורר ומחזאי מפורסם. בחזית השטר מופיע טקסט זעיר מהשיר "פגישה לאין קץ" ("כי סערת עליי לנצח אנגנך"). הטקסט נראה רק באמצעות זכוכית מגדלת. בגב השטר מופיע קטע מהשיר "שיר בוקר". השטר הראשון שהונפק בסדרת השטרות החדשה, שטר 50 השקלים נושא את דמותו של המשורר שאול טשרניחובסקי. כזכור ילדים, כדי להקל על בעלי	הדגמה	7

בנק ישראל
מחלקת המטבע

		מוגבלויות הראיה, השטרות בסדרה החדשה שונים זה מזה באורכם.		
הציגו את שקף 12 - http://www.boi.org.il/he/Currency/BanknoteSecurityFeatures/Pages/defaultnew.aspx לינק להדמיה של סימני הביטחון. הראו לילדים הדגמה קצרה ותנו להם להמשיך כמשימה בבית	תלמידים צופים ורושמים את כתובת האתר	הראו לילדים כי באתר בנק ישראל ניתן ללמוד על סימני הביטחון המשולבים בשטרות	אם לא נותר זמן, סיכום	8
לאחר מתן זמן תשובות לילדים, פיתחו את המצגת בשקף 13 המציג את יצירותיו של אלתרמן	תלמידים עונים	מישהו מהתלמידים מכיר יצירה נוספת של נתן אלתרמן? (לתת לתלמידים אפשרות לענות) הוא כתב את השיר המפורסם "כלניות", את המחזה "שלמה המלך ושלמי הסנדלר" וגם שיר ידוע שקשור לכסף - מגש הכסף.	הסבר ושיתוף התלמידים	9 הרחבה א' - אם נותר זמן
לאחר מתן זמן תשובות לילדים, פיתחו את המצגת בשקף 14 המציג את יצירתה של בתו הגיבו בהתאם לידע: נכון, היא כתבה את הספר האריה שאהבתות	תלמידים עונים	פרט מעניין נוסף: בתו של נתן אלתרמן הייתה תרצה אתר. מי מהתלמידים שמע עליה?	הסבר ושיתוף התלמידים	10

בנק ישראל
מחלקת המטבע

11	הסבר ושיתוף התלמידים	השטר הבא שייצא בסדרת השטרות החדשה יהיה שטר בערך של 100 ₪. הדמות שעל גביו תהיה של המשוררת והסופרת לאה גולדברג. מישהו מכיר סיפור מפורסם של לאה גולדברג שקשור לכסף?	תלמידים עונים	לאחר מתן זמן תשובות לילדים, פיתחו את המצגת בשקף 15 של לאה גולדברג הגיבו בהתאם לידע: נכון, דירה להשכיר! בשביל לשכור דירה צריך כסף
12				לסיכום חלק ב' הקרנת קטע משוסטר ושוסטר https://youtu.be/s2d7jWwqGZc
13	הרחבה ב' - אם נותר זמן	פעילות כגון: <ul style="list-style-type: none">• בקשה מהתלמידים לעצב שטר/מטבע ולכונם לבחור סמלי ריבונות (להמחשת הסמליות).• מצא את ההבדלים/החסר - איתור שטר בו חסרים סימני ביטחון	תלמידים מתנסים	להכין כשקפים 16-17
סיום - חלוקת החטיפים והפירות ושחרור התלמידים (או כל רעיון אחר שיש לכם לפעילות סחר חליפין בין התלמידים)				